

SCOL'A ROMANA.

FÓIA PEDAGOGICA PENTRU INAINTAREA CAUSEI SCOLARE LA ROMANI.

Edata si redactata

cu concursulu Domniloru: **V. Gr. Borgovanu**, prof. prep. in Gherl'a, **Dr. D. Barcianu**, prof. semin. in Sibiu, **T. Ceontea**, prof. prep. in Aradu, **Dr. A. Gram'a**, prof. de teol. in Blasiu. **I. Lazariciu**, prof. prep. in Dev'a, **Gr. Pletosu**, prof. si catich. g. o. la gimn. din Naseudu, **Dr. P. Tanco**, directoru gimn. in Naseudu s. a. m. m

de

Max. Popu,
prof. gimn. in Naseudu.

Vasile Petri,
prof. preparandialu em.

Apare in tóta Marti'a si costa pe 1 anu
4 fl., pe $\frac{1}{2}$ 2 fl. Prenumeratiunile sunt
a se adresá la redactiune in Naseudu
(Nassod, Transilvani'a).

Naseudu, 24-a Februaru 1881.

Pentru inserate se respunde de siru 5 cr.
si tax'a timbrului câte 30 cr. de fie care
publicatiune. Scrisori nefrancate nu se
primescu, anonime nu se considera.

Circulariu

catra invetiatorii din cerculu Rodnei.

(Urmare).

(A se vedé „Scól'a Romana“ Nru. 23).

Venindu la instructiune, permiteti-mi, d-loru invetiatori, se Ve dirigu luarea aminte asupra unui neajunsu, ce se póte observá la predarea obiecteloru de invetiamentu aprópe in fia-care scóla, neajunsulu adeca, ca unele obiecte se propunu prea pe largu, altele éراسi prea pe scurtu, cu alte cuvinte, ca nu se dá materiiloru de propusu o desvoltare egalu proportionata. Se va paré póte unora, ca acestu neajunsu este de puçina importantia, ca plusulu deoparte póte egalá deficitulu de alta parte; dar' nu este asia si éca pentru ce. Scólele poporale sunt chieste a dá poporului o cultura elementara universalá. Cultur'a universalá este productulu tuturoru obiecteloru de invetiamentu, astfeliu ca fia-care obiectu produce o cultura in feliulu seu si tóte impreuna cultur'a universalá. Alt'a este cultur'a mijlocita prin materiile istorice, alt'a prin materiile reale si alt'a prin materiile matematice. Déca acum unu obiectu séu altulu nu se va propune cu ingrijirea receruta, cultur'a va fi lipsita de elementulu propriu obiectului respectivu, in unu cuventu: ea nu va fi universalá, ci unilateralá. In chipulu acest'a se producu apoi caractere, cari sunt mai multu séu mai puçinu

ideale séu materiale séu sentimentale etc. Éca, d-loru invetiatori, pentru ce trebuie se Ve nevoiti a dá fia-carui obiectu de invetiamentu, cum am disu mai susu, o desvoltare egalu proportionata!

Religiunea.

Dupa acést'a observare generalá trecendu acum la singuratecele obiecte de invetiamentu, voi face inceputulu cu obiectulu celu mai importantu din tóte punctele de vedere, cu doctrin'a religiunei. Ar' urmá din acestu motivu, cá religiunea se formeze si la noi corón'a invetiamentului, cum forméza d. e. in Germani'a, unde disciplinele pedagogice se cultiva cu atentiunea, ce le compete; constatu inse din capulu locului, ca la noi, si aici nu me marginescu numai la scólele din cerculu incredintiatu conducerei mele, nici unulu din obiectele de invetiamentu nu este tractatu cu atat'a negligintia si nepasare chiar, cá tocmai religiunea. In prea puçine scóle se propune religiunea de catra catechetii de profesiune, adeca de catra parochii locali; in cele mai multe scóle parochii transpunu sarcin'a acést'a de pe umerii loru pe umerii invetiatoriloru, cari apoi propunu religiunea éca asia, de sila de mila, cum sciu si cum potu, pentru ca deoparte ei nu se tienu datori a consacrá o deosebita atentiune unu obiectu, ce apartiene catechetiloru de profesiune; de alta parte nici n'au primitu in

institutele pedagogice in viatiuni directe la propunerea religiunei. — Dar chiar si acolo, unde religiunea se afla in man'a preotiloru, ea se propune aprópe fara nici o esplicare, strictu dupa principiulu lui „De aici pana aici!“ ori ca esplicarile degeneréza in subtilitati teologice, intocmai cá in seminare. Astfeliu cauta se o spunu fara siovaire, ca afara de prea pucine esceptiuni onorabile, religiunea forméza astadi in scólele nóstre a cincea róta la caru — acést'a este parerea mea. Urmarile nu voru intardiá a se manifestá si ele voru fi funeste pentru natiunea nóstra; pentru ca cultur'a lipsita de celu mai lucratoriu elementu, de elementulu religiosu, nu póte serví spre inaltiarea, ci numai spre decaderea unui poporu.

Dar' nu stá in puterea mea a vindecá reulu acest'a, si de aceea me marginescu a ve adresá o rugare: de veti fi provocati de catra catechetii de profesiune a ve insarciná si cu propunerea religiunei, se nu lipsiti a primí acestu mandat onorificu pentru DVóstra, dar' apoi puneti-ve tóta silinti'a spre a predá acestu obiectu cu tóta diliginti'a si petrundera, cum reclama acést'a importanti'a sa.

Invetiamentulu intuitivu. Dupa religiune obiectulu celu mai importantu pentru scólele elementare este invetiamentulu intuitivu. Parerile mele asupra acestui obiectu le puteti cunosce din tractatulu publicatu in „Scól'a Romana“ din anulu 1876 (Nrii. 37 si 38); de aceea nu voiu repetá aici, ce am disu acolo, ci invitandu-ve a consultá adesea acelu tractatu, me voiu marginí de astadata a Ve comunicá observarile, ce le-am facutu in scólele DVóstre, in ce privescu propunerea invetiamentulu intuitivu.

Cu o singura esceptiune, invetiamentulu intuitivu s'a propusu la tóte scólele din cerculu acest'a. Catu pentru modulu de predare, asi avé se ve adresezu din parte-mi doue dorintie:

1. se ve nevoiti a ve insusí la propunere tonulu naturalu si íntimu, pre care 'lu nimerescu atatu de bine mamele in conversatiunile instructive cu copii lor;

2. se urmati la tractarea fia-carui obiectu de intuitiune unu planu séu o dispositiune simpla, dar logica. Acestu planu e capulu lucrului; elu inse nu se póte nascocí in ajanulu

séu dóra chiar in decursulu prelectiunei, ci trebuie statoritu de timpuriu, in ór'a de pregatire, prin meditatiune seriósa. Vre-o cate-va esemple practice Ve voru luminá mai bine de catu tractate teoretice. Iau materialulu alesu si comunicatu in noulu meu Abcdar, pagin'a 53—58.

1. Abcdariulu.

Ce este Abcdariulu? O carte.

Numele: Pentru ce se numescu astfeliu? Pentru cá se incepe cu „abecede“. Alte nume de carti mai cunoscute!

Form'a: In patru cornuri, mare, micu. Alte carti mai mari decatu Abcdariulu.

Partile: Spate, pareti, foi, taiatur'a.

Colórea: Spatelorú,
Paretilorú,
Foilorú,
Taieturei.

Materialulu: Spatelorú (panza, piele).

Paretilorú (panza, piele, cartonu). !

Foilorú (hartia).

Scopulu: A invetiá din elu a cetí.

Lucratorii: Autorulu = omulu care compune cartea. Tipografulu = omulu care o tiparesce. Compactorulú = omulu care o léga in pareti. Librariulu = omulu care vinde cartea.

Pretiuulu: 25 cr. etc.

Launtrulu cartii: Cate foi? Cate fetie séu pagine?

Cuprinsulu cartii: Litere, silabe, cuvinte, diceri, istorióre, poesii (versuri), cifre, tipuri.

Feliulu literiloru: scrise, tiparite; mari, mici; romane, bisericesci etc.

Feliulu cifreloru: totu asia.

Candu se cetésca copii in carte: in scóla, a casa.

Reguli: A o tiené curata, a nu scrie in ea, a nu indoi foile, a nu o sferticá, a nu o aruncá, a nu o prinde cu degetele manjite etc.

2. Més'a.

Ce este més'a? Lucru séu utensilu de casa, mobila (= lucru ce se póte misicá dintr'unu locu intr'altulu).

Form'a: in patru cornuri, in trei cornuri (cari se punu in unghiu) rotunda, ovala (= rotunda lungarétia).

Partile: Tabl'a, puiuculu, stelagiulu, piciórele, (cornuri, dungí).

Colórea: alba, rosia, verde, négra, galbena; vap-sita, nevapsita.

Scopulu: 1. Ce se póte face la ea: a mancá, a cósa, a scrie, a desemná, a cetí, a siedé, a se jucá la ea.

2. Ce se póte pune pe ea: faci'a de mésa, blide, cutite, furcutie etc.

Speciele séu feliulu: 1. dupa materia: de lemnu, de fieru, de piétra, de marmora, de trestia.

2. dupa scopu: de scrisu, de spalatu, de mancatu (la ea), de cusutu, de jucatu etc.

3. dupa locu: de casa, de cuina, de gradina etc.

4. dupa compunere séu constructia: de intinsu, de trasu.

Cine face mesele: mesariulu, fierariulu, piétrariulu.

Ce se póte intemplá cu més'a: póte crepá, se póte julí, manjí, resturná etc.

Ce se póte face cu ea: sterge, spalá, vapsí etc.

Ce se nu se faca cu més'a: se nu se sue pe ea, se nu o manjésca, increste etc.

(Siederea la mésa: dreptu, fara a pune cotele pe mésa; rugaciune inainte si dupa mésa; meseni).

3. Perii capului.

Partile unui peru: radecin'a, firulu.

Colórea: negru, brunetu, blondu, rosiiu, caruntu, albu.

Feliulu: netedu, cretiu, móle, aspru.

Lungimea: lungu (la muieri), scurtu (la barbati).

Scopulu: se ne apere de frigu séu caldura, podóba (la fete si la neveste).

Ce se face cu perulu: se piéptena, se spala (pentru ce?) se tunde (pentru ce? cá se fie mai comod, se nu manjésca gulerile), se impletesce, se unge (cu ce? cu ce nu?)

Cum se schimba perulu: 1. In tineretie: se indésa, se intuneca, se intaresce.

2. La betranetie: se raresce, caruntiesce, cade (plesiuvu).

Reguli: se se pieptene in tóta diu'a bine, se se spele celu puçinu odata pe septemana; se nu acopere fruntea, se nu fimu mandri pe perulu frumosu etc.

Din esemplele acestea veti intielege, cum se statoresce dispositiunea pentru tractarea unui obiectu de intuitiune. In numerii urmatori ai „Scó-

lei Romane“ voi impartasí mai multe dispositiuni pentru invetiamentulu intuitivu si voi arató totu odata si modulu de tractare pactica in scóla.

(Va urmá).

Ceva despre gimnastica.

1. In generalu.

„In corpu slabu sufletulu e sclavu.“

Cu progresulu civilisatiunei popóreloru, educatiunea fisica, multu timpu neglesa, a inceputu a-si croí drumu printre celelalte obiecte de educatiune generala, si a-si alege printre ele acelu locu, ce cu dreptu 'lu merita, si asia a concurá in modu puternicu la formarea omului. Si in adeveru, am spus'o si alta-data, corpulu si sufletulu constituindu unu totu armonicu si inseparabilu, pe catu traimu aci pe pamentu, este logicu preceptulu pedagogicu de mai susu.

„In corpu slabu sufletulu e sclavu,“ nici ca are trebuintia de demonstratiune. O buna educatiune fisica face pe omu mai multu stapanu preste sine insusi, si odata cu consciinti'a de propriiele sale puteri, cu graçi'a, cu desteritatea si cu dignitatea conduitei sale, ea mai contribue a-i formá caracterulu, infiltrandu in elu coragiulu si tari'a, dimpreuna cu obicinuinti'a unei supunerii prompte si a sentimenteloru nobile si generóse.

Considerata din punctulu de vedere scolariticu, educatiunea fisica e o trebuintia naturala, o datoria absoluta; pe langa usiurarea fatigeloru intelectuale, ea este si unu corectivu fórté eficace pentru imobilitatea scolariloru in timpulu óreloru de studiu si unu mijlocu puternicu de ordine si de disciplina. Nici unu educatoru intieptu n'ar' puté nici odata se pue in dubiu in modu scientificu bine-facatórea influintia, ce gimnastic'a rationala esercita si asupra corpului si asupra mintii unui individu.

Si Onor. Governu, incredintiatu despre utilitatea cea mare a acestui invetiamentu, decretase obligativitatea lui in tóte scólele din tíera, sub forma de instructia militara; inse acea lege nefiindu urmata de regulamente speciale, de programe si de instructiuni precise pentru aplicarea ei, remase in uitare. Abia acum in urma s'a facutu o nóua incercare in capitala cu D. Dimitrescu, instructoru alu miciloru dorobanti; dar' nici acést'a incercare n'a datu róde satisfacatóre.

Numai institutorii si institutóarele edeveratu capabili de a invetiá cu bunu metodu acestu invetiamentu specialu ar' puté face ceva in acést'a privintia; dar' acesti institutori nu se improviséza, si se cere timpu si multa chibsuintia pentru dobandirea loru. Ar' trebui in acést'a privintia se imitamu pe suror'a nóstra mai mare, pe Itali'a, care, pentru a corespunde acestui scopu, a infiintiatu in tóte provinciile regatului cursuri de gimnastica, la cari iau parte toti institutorii validi, cate-va septemani in timpul vacantiilor, si apoi, la rendulu loru, cu inceperea anului scolaru, le punu in practica prin clasele respective. N'ar' fi bine a obligá Onor. Guvernu pe profesorii speciali se imiteze pe fratii loru italieni, ácordandu le, se intielege, o subventiune óre-care, care aci ar' avé cea mai buna destinatia?

Dorindu din inima acea di ferice, in care ori ce invetiatoriu, in clas'a s'a, se póta cu tóta cunoscinti'a de cauza reimputernicí corpulu discipuliloru sei in beneficiulu inteligentiei, se ne ocupamu acum'a de alte mijlóce, ce ne paru mai proprii pentru a ajunge in timpul celu mai scurtu posibilu scopulu ce-lu urmarimu.

E sciutu, ca mai toti invetiatorii si invetiátóarele, ce actualmente invétia in scólele nóstre primare, n'au nici o idee de exercitiile cele mai elementare ale gimnasticeii educative, si ca prin urmare nu potu fi in stare de a introduce acestu invetiamentu prin clasele loru. Si acést'a nu trebuie se ne mire, de ór'a ce se tractéza despre unu feliu de invetiamentu cu totul nou.

„Gimnastic'a e facuta pentru copii,“ dicu cei mai multi; „sunt exercitii grele si cari ceru agerime si fortia, si noi cari avemu membrele slabite si imbetranite de lunga fatiga in scóla, nu mai putemu respunde si la aceste obligatiuni obositóre.“

„Trebuie se avemu plumanii si atitidinea unu sergentu instructoru pentru a invetiá gimnastic'a“ dicu altii, cari facu din ea unu conceptu eronatu, vedindu póte pe vre unu instructoru militaru, ca invétia pe scolari aceste exercitii c'unu metodu cu totul antipedagogicu in scóla.

„Sunt jocuri si salturi de comediani, inventate tocmái pentru a ruiná tinerimea si a aduce disordinea in scóla“ murmura altii, cari comparu,

séu se prefacu a compará gimnastic'a educativa cu comedianulu.

„Esercitiile voru fi frumóse si folositóre catu voiti,“ strigu positivistii; „inse pentru a-le pune in practica, se cere unu arsenalu intregu de aparate costisitóre si fórté complicate.“

Nimicu din tóte acestea, confrati invetiatori si invetiátóre; gimnastic'a educativa, ce voimu noi a se introduce si in scólele nóstre, se baséza pe exercitii cu totul rationale, gradate si simple, mai alesu in clasele inferióre, unde se simte mai multu trebuintia, si unde practicarea loru va fi usiure atatu pentru institutoru, catu si pentru elevi, numai pucina buna-vointia si dorintia, numai se nu se crédia, ca cineva se injosesce facendu lucruri mici cu copii mici, luandu parte la onestele loru amusamente, dirigindu-le exercitiile, jocurile, ordonate cá indispensabile de fatig'a mintala din timpul clasei, exercitii si jocuri, ce sunt negatiunea nedemnei si periculósei sarituri de comedianu.

Invetiatoriulu nu trebuie absolutamente se ia tonulu unui caporalu mai mare dinaintea unui plutonu de soldati, ci se-si intretiena scolarii in exercitii de gimnastica, usandu de aceleasi mijlóce blande, cu care se serva pentru atentiune si supunere in timpul exercitatiuniloru intelectuale. Va esplicá in modu practic, pe catu posibilu, cum trebuie se se esecute unu exercitiu datu, facendu-lu elu mai antaiu, séu insarcinandu cu demonstratiunea lui pe unu elevu, alesu printre cei mai diligenti, si instruitu mai dinainte, care va face monitorulu in gimnastica. Si scolarii toti vedindu cum bunulu loru invetiatoriu se ostenece, cá odata cu educarea mintiei loru, se le desvólte si intarésca si corpulu, i-se voru supune cu bucuria si cu multa buna-vointia, recompensandu-lu pentru ostenelele sale cu acelu amoru spontanu si destulu de pretiosu, ce in vanu s'ar' asteptá dela celu care voiesce se-si mantie dignitatea reu intielésa printr'unu tonu austeru, cu totul incompatibilu copilarimei.

Dar' cheltuél'a pentru aparatele necesare? Primari'a, care mai adesea vine in ajutorulu stipendiulu invetiatoriulu, va fi in stare se mai chetuésca mai multe sute de lei si pentru aceste aparate gimnastice?

Nu va avé nimicu de cheltuitu in scólele elementare. Aci gimnastic'a se va face in banci, in intervalele ce se gasescu printre banci, in coridóre, si se va marginí la asia numitele exercitii elementare, la simple marsiuri, la lesniciósele si gratiésele aranjamente, in forma de batae, la exercitii de ordine si de ritmu, pentru care nu se cere nici unu feliu de aparatu.

In clasele elementare superióre uneltele necesarii sunt asia de puçine, si se potu reduce la asia de mici termini, in catu cea mai seraca comuna póte se supórte cu cea mai mare inlesnire cheltnéla; dar' se lasamu clasele superióre pentru unu timpu mai departatu, si se ne întórcemu la cele interióre cá mai populate si mai numeróse.

Accea ce este mai esentialu in aceste clase, si cari ni-se impun in modu absolutu, sunt exercitiile elementare, marsiurile, cursele, jocurile etc.; ele trebuescu totu-déun'a cu metodu facute in fiecare clasa, in raportu cu etatea si cu tóta gradatiunea, si la timpu oportunu, déca vremu, cá gimnastic'a intru adeveru se corespundia scopului propusu.

De aci urméza, ca invetiatoriulu de gimnastica nu póte si nu trebue se improviseze lectiunea, ci se si-o prepare mai dinainte. Preparatiunea pentru acestu nou invetiamentu este totu atâtu de necesara cá pentru ori care altu ramu.

Dea Dumnedieu, cá ori ce invetiatoriu din tíer'a nóstra se se petrundia de acestu adeveru; se se prepare pentru acestu invetiamentu folositoriu, si cá Onor. Guvernu se-i inlesnésca acést'a cale spre intarirea si sanetatea generatiuniloru presente si viitóre.

Din parte-ne, neputendu mai bine respunde pentru acestu subiectu indispensabilu la noi, ne marginimu, pana la venirea altor'a mai competenti, in a estrage cate-va lectiuni de gimnastica din cartea profesorului Giuseppe Borgna, si a-le recomandá cu totu dinadinsulu confratiloru nostri din capitala si provincia. Déca si acést'a initiativa va gasi echoulu doritu in inimile patriotice ale inaltiloru dignitari ai satului, ne vomu simtí prea fericiti, ca am pututu si noi contribuí in ceva la imbunatatirea sórtei acestui poporu.

2. In specialu.

Esercitii cu scolarii asiediati in banci.

I.

Atenti — In secund'a — Manile pe banca — Repaosu.

a) *Atenti!* — Este comand'a, cu care se incepe ori ce exercitiu; scolarii 'si atintescu privirile la invetiatoriu, stau drepti, cu capulu ridicatu, umerii in frontu.

b) *In secund'a!* — Braciele impreunate la spate. E positiunea esentialmente utila si ortopedica, si ajuta a tiené dreptu colón'a vertebrala, a dilatá toracele.

Invetiatoriulu si invetiatórea se ingrijésca, cá aceste exercitii se se faca cu multa bagare de séma si cu prudintia, spre a nu aduce vata-mare in locu de intarirea si infrumsetiarea corpului copiiloru.

Elevulu póte fi in secund'a la stang'a séu la drépt'a. — (Esercitiulu se descompune in trei timpi).

In secund'a la stang'a! — Braçiele incrucisiate la spate, in modu cá braçulu stangu se fia apucatu de man'a drépta pe de-asupra si aprópe de cotu, pe catu posibilu; si man'a stanga, intinsa se fia de desubtu si lipita de cotulu dreptu.

In secund'a la drépt'a: — Braçulu dreptu vine apucatu de man'a stanga, si man'a drépta e intinsa pe cotulu stangu.

c) *Manile pe banca!* — Falangele degeteloru se se sprijine pe banca pe partea loru interna; manile inclinate, degetele unite, braçiele pe jumetate incovoiate spre laturile corpului; bustulu dreptu.

d) *Repaosu:* — E comand'a ce permite eleviloru de a luá o positiune libera, dupa placere; inse se intielege, ca e vorb'a aci de o libertate relativa si in raportu cu educatiunea.

e) *Combinatiune:* — In secund'a si manile pe banca: Unù — In secund'a la stang'a — Doi — Manile pe banca — Trei — In secund'a la drépt'a — Patru — Manile pe banca.

II.

Numeratiunea cu linii, cu file, cu banci, etc. dela stang'a, dela drépt'a.

a) *Numeratiunea cu linii.* — Scolarii fia-carei banci, fiindu unulu langa altulu, constituiescu impreuna o linia.

La comand'a: Dela stang'a (s'eu dela drépt'a) numerati liniile! monitorulu banței I-a dela stang'a s'eu mai bine toti cei din banc'a I-a, inaltandu braçiulu dreptu, dice: I-a linia! — Celu din a 2-a banca, care e indereptulu celui dintaiu, va dice: II-a linia! si asia mai departe.

Doue s'eu mai multe banci, apropiate si aliniate, constituescu o linia.

b) *Numeratiunea cu file.* — Inchipuindu-ne intr'o clasa 10 banci, cu cate patru elevi fia-care, si asiediandu acesti elevi unii in urm'a altor'a in banci succesive, vomu avé patru file, de cate 10 elevi fia care.

La comand'a: Dela stang'a (s'eu dela drépt'a) numerati filele! antaiulu scolariu din antai'a banca, la stang'a (s'eu mai bine t'ota fil'a dela stang'a), ridicandu braçiulu dreptu dice: I-a fila! Alu 2-lea scolariu, si cu elu t'ota fil'a 2-a, va dice de asemenea: II-a fila! si asia mai departe.

c) *Pentru a verificá filele* (s'eu liniile) invetatoriulu póte face se se ridice in picioré toti scolarii, componendu o fila data (s'eu o linia data), si acést'a la comanda; Verificarea fileloru: 1-a fila! 3-a fila! 5-a fila! etc.

(Pentru a verificá liniile: 1-a linia! 2-a linia! 5-a linia).

d) *Numeratiunea cu banci, cu sectiuni, etc.:*

Cu banci numeratiunea este analóga cu cea precedinta cu linii.

Cu sectiuni se intielege cá scolarimea se fia impartita in dóue s'eu trei ordine de banci, dispuse in modu paralelu. — In astu casu avemu: sectiunea dela stang'a, dela drépt'a, dela centru, adeca 1-a, 2-a si 3-a sectiune, etc. (Va urmá).

Apelu

catra onoratulu publicu romanu.

Negur'a universalá, ce acoperiá ceriulu poporului romanu din Ungari'a si Banatu, se sparse in anulu 1829 chiar in partile resaritene ale patriei, si anume in regiunea Crisiului negru, prin o stelisióra aprinsa de marele episcopu Samuilu Vulcanu, cu ridicarea primului gimnasiu roma-

nescu, in capital'a dominiului seu episcopescu si anume in orasielulu Beiusiu. Spre acestu scopu amintitulu Mecenate zidí edificiulu scólei cu o ridicatura, si depuse pentru lipsele invetiamentulu 35,000 fl. moneta conventionala. Pre atunci in acestu gimnasiu se instituirea numai patru clase, dar' la anulu 1836, dupa ce mai largí edificiulu scolaru si mai adause catra cele 35,000 inea 40,000 fl. m. c. totu acelasi nemuritoriu episcopu esoperá sistemisarea gimnasiului cu doue clase normali si siese gimnasiali, accentuandu in literile fundationali, ratificate si confirmate de regele Ferdinandu V. ca acestu gimnasiu 'lu institue mai alesu pentru romani „prae primis vero in utilitatem et culturam nationis valachicae opis et culturae omnino indigae,“ ér' pre fruntariulu edificiului inscrie: „Educationi juventutis huius provinciae.“

Estu-modu dotatu si sistimisatu stete acestu gimnasiu unicu romanescu in Ungari'a pana la anulu 1851, candu cu sistem'a nóua trebúi se-se transforme si elu s'eu in gimnasiu inferioru cu patru, s'eu in gimnasiu superioru cu optu clase. Atunci, dupa consultari premerse, consesulu profesoralu sub presidiulu consiliariului scolasticu Josifu Papp-Szilágyi, in presint'ia si sub auspiciile episcopului Vasiliu Erdély decise organizarea gimnasiului cu optu clase in sperantia cá se va puté castigá unu modestu ajutoriu din fondulu studioloru, si asia urmá in anulu 1852 deschiderea clasei VII si in 1853 a clasei VIII, candu se concese si tienerea examenului de maturitate (bacalauriatu). Prin prea inalt'a resolutiune dto 18 Septembrie 1853 confirmandu-se aredicarea gimnasiului la optu clase, i-s'a aplacidatu din fondulu studioloru unu ajutoriu anualu de 3530 fl. m. c. care l'a si primitu regulatu pana la finea anului 1877, candu inaltulu ministeriu alu culteloru, sub cuventu cá gimnasiulu are fundu suficientu pentru acoperirea lipseloru sale, detrase acestu ajutoriu, cu carele a pututu se subsiste pana aici.

Din ratiociniile fondului gimnasialu, cari se substernu in totu anulu la inaltulu regimu, este inse evidentu, ca capitalulu fondului cu finea anului 1879 a fostu 112,751 fl. 37 cr. v. a. la cari in anulu curentu primindu-se din legatulu episcopului Josifu Papp-Szilágyi sum'a de 9930

fl., de presinte fondulu dimnasiului face unu capitalu de 122,681 fl. 37 cr. v. a., carele cu 6% aduce pe anu unu venitu de 7360 fl. 88 cr., din carele inse detragendu-se interesele, ce obvinu dupa unu capitalu de 20,000 fl. cá beneficiu de pane pentru scolarii miseri in intielesulu fondationaleloru, spre acoperirea salarielor profesoralu, reparatiuniloru si altoru lipse gimnasiali, remane numai unu capitalu de 102,681 fl. 37 cr. cu interese anuali de 6160 fl. 88 cr. Acést'a suma impartita intre 12 profesori gimnasiali si unu docente normalu si spesele gimnasiali, nu ajungu unui profesoru nici 500 fl. la anu. adeca nici atâf'a, câtu are unu cancelistu de tribunalu!

Ce e dreptu, Ilustrisimulu domnu episcopu diecesanu, cá si fericitulu seu antecesore, pentru ameliorarea sôrtei corpului didacticu anualminte sucurge cu o suma grationala de 1000 fl., dar' nici cu acést'a nu este asecurata subsistentia profesoriloru si a gimnasiului, câci in intielesulu noului planu de invetiamentu avendu se capete fia-care profesoru aprobatu cate 1000 fl. pe anu, numai spre acestu scopu se ceru anualminte 12,000 fl. apoi unde sunt spesele pentru reparatiuni, pentru completarea museului fisicalu, a colectiuniloru naturali, si a altoru medie de invetiamentu! Din acestea este evidentu, câ in impregiurarile de façia esistintia acestui institutu nationalu a devenitu problematica.

Onoratu publicu romanu! prin aceste descriendu in liniamente principali istoriculu acestui gimnasiu si starca-i materiala, trebue se damu tributulu adeverului amintindu, ca acestu institutu de invetiamentu a corespunsu pre deplinu scopului seu, câci dela inceputulu esistintiei sale pana in timpii de façia adunandu-se la sinu-i principalminte tinerimea romana, aici a avutu ocasiune pre langa invetiarea studioloru prescise a-se cultivá si perfectoná in limb'a materna, care este fundamentulu culturei fia-carui poporu, documentu spre acést'a ne este resultatulu, ca din acestu gimnasiu au esitu successive barbati, cari au ocupatu si inca ocupa positiuni respectabili in functiunile civili si bisericesci, si specialminte in societatea romana, de unde ni se impune sacr'a si nedispensabil'a datorintia, cá cu puteri intr'unite se lucrâmu la asecurarea esis-

tintiei acestui unicu gimnasiu superioru nationalu in patria!

Nu este aci locul se ne incercâmu mai de parte a documentá, si se facemu disertatiuni academice despre necesitatea instituteloru culturali si despre influinti'a loru ce au asupra veri-carui poporu, câci acestu adeveru a petrunsu de multu inim'a fia-carui romanu, care doresce in florirea natiunii sale; chiemarea si scopulu nostru este cá dupa ce amu oglindatu stadiulu, in carele se afla gimnasiulu nostru, din carele de n'ar' puté inaintá, este peritu, se apelâmu la caldur'a inimei fratiesci, cá se sucureteti cu ajútorie materialu pentru asecurarea lui, si acelea se binevoiti ale inaintá la adres'a d-lui Demetriu Negreanu, comerciante, casariulu comitetului instituitu de inteligintia romana din Beiusiu si giuru spre adunarea colectelor benevole, cá estu-modu incai déca nu ne érta sôrtea se infintiamu institute nóue culturali, celu puçinu se ne implinimu datorintia morala si nationala de a conservá ereditatea ce ne-au lasatu strabunii.

Ofertele maritimóse se voru publicá in jurnalele romane, éra onoratiiloru domni colectori se voru espedá adeverintie de primire si dea-dreptulu.

Beiusiu 14 Ianuariu 1881.

Comitetulu incredintiatu de inteliginti'a romana din Beiusiu si giuru cu adunarea de oferte benevole pentru gimnasiulu romanescu din locu. *)

Petru Mihutiu m. p.
direc. gim. presied.

Josifu Romanu m. p.
advocatu.

Vasiliu Papp m. p.
protopresb. gr. or.

Demetriu Negreanu m. p.
comerciante casariu.

Augustinu Antal m. p.
protopopu gr. c.

Ambrosiu Cretiu m. p.
advocatu.

Vasiliu Ignatu m. p.
advocatu.

Paulu Popu m. p.
advocatu.

Teodoru Rosiu m. p.
prof. gim. secretariu.

*) Onoratii domni, caror'a s'a espedatu cóle de contribuire dea-dreptulu, sunt rugati, cá cu ocasiunea trimiterei ofertelor la adres'a „Demetriu Negreanu, comerciante, Beiusiu (Belényes)“ se binevoiesca a insemná si numerulu cólei.

Invetiamentulu intuitivu in scól'a poporala.

De Ioanu Dariu.

(Urmare).

c) Clasificarea dupa modulu de misicare.

Numimu animale tóte fiintiele, care se potu misicá de sine dela unu locu la altulu. Spune mai multe animale, care se misica fórte iute! Tu spune altele, care se misica fórte incetu! Canele, pentru cá se se misice, intrebuintiéza picíórele; totu asia calulu, vulpea, brósc'a etc. Vrabi'a, sturdiulu, merl'a etc. intrebuintiéza si picíórele si aripele. Canele n'are aripi, ci numai picíóre, totu asia calulu, vulpea etc. ácestea se potu misicá dela unu locu la altulu numai cu picíórele loru.

- 1) Sunt animale, care se misica numai cu picíórele,

Vrabi'a are doue picíóre, cu care póte umblá séu sarí, dar' afara de acelea mai are si doue aripi, cu cari póte sburá. Totu asia: rundunic'a, musc'a, albin'a etc.

- 2) Multe animale se misica cu aripele si cu picíórele.

Pastravulu, cipariulu etc. n'au nici picíóre, nici aripi, si totusi se potu misicá fórte iute, ele intrebuintiéza la ácestea aripiórele séu antenele.

- 3) Unele animale se misica cu aripiórele.

Picíórele, aripele si aripiórele servescu pentru misicare, de aceea le numimu mijlóce de misicare.

Sierpele inca se póte misicá, dar' n'are nici picíóre, nici aripi, nici aripióre, elu se târaiesce numai. Totu asia: rîm'a, lipitórea etc. Asiadar' áceste animale n'au mijlóce deosebite de misicare.

- 4) Unele animale n'au mijlóce deosebite de misicare.

Recapitulare: Deosebimu animale: cu picíóre, cu aripi si cu picíóre, fara picíóre, numai cu aripióre si animale si fara picíóre si fara aripi si fara aripióre. Spune mai multe animale, care se misica numai cu picíórele! Tu spune mai multe, care se misica si cu picíórele si cu aripele! Tu spune mai multe, care se misica numai cu aripiórele! Ér' tu spune animale, care se târaiescu numai! Ce facu animalele cu picíórele? La ce servescu aripele? Dar' aripiórele?

d) Deosebirea dupa acoperirea corpului.

Corpulu calului e acoperitu cu peru. Numesce mai multe animale, care sunt acoperite cu peru! Perulu oiloru se numesce lâna. Paserile sunt acoperite cu fulgi. Deci nu tóte animalele au totu unu feliu de acoperementu.

- 1) Unele animale sunt acoperite cu peru.

Spune mai multe animale acoperite cu fulgi!

- 2) Unele animale sunt acoperite cu fulgi.

Numesce mai multe animale acoperite cu solzi!

- 3) Multe animale sunt acoperite cu solzi.

Unele animale n'au nici peru, nici lâna, nici fulgi, nici solzi, ele n'au nici unu acoperementu, ele sunt góle, precum sunt omidele, rîmele, brósc'ele etc.

- 4) Unele animale sunt góle (fara acoperementu).

Recapitulare: Cunóscemu animale acoperite cu peru, séu cu lâna, séu cu fulgi, séu cu solzi si neacoperite séu góle.

e) Clasificarea animaleloru dupa modulu de reproducere (inmultire).

Mai tóte paserile 'si facu cuibu, unde se óua. Din óuele loru, déca le clocescu, esu pui. Pisci'a nu óua, ea nasce pui (feti) vii. Totu asia: canele, calulu, siórecele, cerbulu, vulpea etc.

- 1) Unele animale nascu feti vii.

Spune-mi vr'o cateva animale, care óue! Priveghitórea, cuculu, merl'a, rati'a, gâsc'a, pescii, brósc'ele etc.

- 2) Unele animale óua si din acelea scotu pui.

Recapitulare: Unele animale nascu feti vii, altele óue si din acelea scotu pui.

Aplicare morala: Destinatiunea animaleloru si datoriele omului catra ele.

Catu de multu ne bucuramu, candu audimu primavér'a séu vér'a frumosulu cantecu alu priveghitórei, alu merlei, alu sturdiului s. a.! Multi ómeni tienu paseri prin colivii, numai cá se le cante. Canarului d. e. ne desfetéza nu numai cu canteculu seu celu frumosu, ci si cu infaciosiarea cea frumósa a coloirei sale. Voi de multe ori alergati cu peleri'a dupa fluturi se-i prindeti, pentru ca ve placu multu.

Dumnedieu a creatu áceste animale pentru bucuri'a si placerea nóstra.

- 1) Animalele sunt facute, cá se ne bucuramu de ele.

Vac'a ne dà lapte si carne, ói'a lâna, lapte si carne. Totu asia multe alte animale. Calulu ne servesc la calaritu si la hamu. Unele paseri ne dau óue si fulgi. — Care? — Asemenea pescii ne dau o mancare fórte buna. Animalele ne aducu asiadar' mari folóse. D-dieu le-a creatu asiadar', cá se tragemu multe folóse dela ele.

- 2) Animalele sunt create, cá se ne aduca multe folóse.

D-dieu a creatu animalele pentru bucuri'a si folosulu nostru. Multu bine avemu noi dela animale, dar' ácest'a vine dela D-dieu. Pentru tóte ácestea suntemu datori lui D-dieu cu multiamire si recunostintia.

Candu paserea canta, canta de buna séma pentru ca-i place si e cu voie buna cá si tine candu canti. Vedi unu melusielu cum se jóca si sare; elu se bucura de viéti'a lui. Canele se bucura, candu merge cu domnulu seu, séu candu acest'a vine din vreo caletoria. Sierpii esu afara din gaurile loru si se punu la sóre. De buna séma acést'a i-e placutu lui, cá si tie candu te pui érn'a langa soba. Acést'a intielépta orenduire D-dieu o-a intogmitu.

3) Animalele sunt facute, cá se se bucare ele in sesi de viéti'a loru.

De aceea, care chinuiesce animalele fara vre-o trebuintia, asia lucréza in contra voiei lui D-dieu.

O istorióra: Chinuitoriulu de animale. Ioanu celu micu aflá o deosebita placere se chinuiesca animale fara nici o lipsa, fara se cugete ca si animalele simtu durere cá si elu, le chinuía intr'unu modu crudu, cá cum ar' fi fostu unu inamicu neimpacatu alu loru. Déca se intemplá se prinda vre-o pasere, 'i legá cate unu batiu de picíore si apoi 'i da drumulu se sbóre. Déca gasiá vre-o brósca, o intiepa cu aculu. Si mai multu chinuía elu unu cane ce-lu avea dela unu unchiu alu seu cá presentu la diu'a numelui lui. Adeseori 'lu vedeai tragandu-lu de urechi, de gátu, 'i da piciorulu pe unde nimerea. Dupa ce se facú mare, chinuía amaru pe unu bietu calu ce-lu avea, caletoriá cu elu diu'a intréga si abea i da sér'a cate ceva de mancare. Candu avea se sue unde-va pe unu délu, apoi puneá de adinsu bolovani in desagi, numai asia de placere, cá se intinda bietulu calu inzadaru. Abea sosisiá de pe drumu si plecá cu elu pe altulu, érn' déca vedé ca nu merge cum 'i place lui, 'lu batea cu corbaciulu astfeliu, cá toti ómenii care'lu vedeau asia de crudu catra calulu seu 'lu numiau unu omu crudu si unu chinuitoriulu de dobitóce.

Tractarea: Pentru ca Ioanu causá atátea dureri acestoru animale si le chinuía in modulu celu mai crudu, s'a numitu chinuitoriulu de animale. D-dieu voiesce, cá animalele se nu suferé dureri inzadaru dela ómeni, ci se se bucare de viéti'a loru, Ioanu inse lucrá in contra vointiei lui D-dieu, erá unu omu reutaciosu. Noi nu voimu bucurosi se suferimu dureri, de buna séma nici animalele n'ar' suferi ast'a. Cine inse le chinuiesce fara lipsa si fara mila, e unu omu crudu si de nimicu.

Totu-déun'a se tractamu cuviinciosu cu animalele, se nu le causamu dureri preste mesura si se grijimu cu sirguintia de locuinti'a, nutrementulu si adaparea loru, si se nu punemu poveri pe ele, catu nu potu duce.

II. P l a n t e.

A. Gradin'a.

a) Descrierea gradinei in genere. Numirea obiectelor din ea. Ingradirea.

Transitiunea: Sciti baieti, cá mai inainte amu vorbitu despre cas'a parintiésca, despre grajdiuri,

siura s. a. Acum se ne mai uitamu puçinu de nou in giurulu casei! Aci langa casa vedemu o gradina. Parintii tei au gradina, ai tei inca. Gradin'a parintiloru tei e cu multu mai mare cá a parintiloru tei.

Numirea obiectelor din gradina.

In gradina vedemu: meri, peri, pruni, ciresi, visini, perseci, cartofi, varza, linte, mazere, bobu, fasole, trandafiri, bojori, viorele etc. Merii, perii, ceresii, 'i numimu c'unu cuventu pomi.

1) In gradina sunt pomi.

Varz'a, chilulu, calarabele, carviolulu, salat'a fasolea, mazerea, bobulu, crastavetii, pepenii, morcovii, sfeclele etc. nu sunt pomi, ci tóte cu altu cuventu se numescu legume séu zarzavaturi.

2) In gradina sunt legume.

De ordinariu mai vedemu in gradina: rose, trandafiri, bojori, georgine etc. acestea nu sunt nici pomi nici legume, ci flori.

3) In gradina sunt flori.

Ingradirea.

Pentru cá se nu intre in gradina vite se róda pomii, legumele si florile, gradin'a trebuie se fia ingradita. Gradin'a se ingradesce séu cu nuele, séu cu scanduri (palantu), séu cu zidu, séu cu gardu viu, séu cu siantiuri. Cu ce e ingradita gradin'a vóstra? Dar' a vóstra? Care ingraditura e mai buna?

b) Descrierea gradinei in specie.

1. Pomi.

a) Numirea acelor.

Intre pomii din gradina se numera: merii, perii, prunii, ceresii, visinii, persecii, dudii etc.

b) Form'a si scopulu.

La ori care din pomii acestia deosebimu mai antaiu o parte, care se afla in pamentu si care tiene pomulu in susu, aceea e radecina.

1) Toti pomii au radecina.

Partea aceea grósa a pomului dela radecina si pana la ramuri se numescu trunchiu.

2) Toti pomii au trunchiu.

Deasupra trunchiului sunt mai multe ramuri si ramurele.

3) Pomii au ramuri si ramurele.

Nota: Invetiatoriulu va face bine, déca va aretá tóte acestea in natura in gradin'a scólei, séu de nu, le va desemná pe tabla.

Déca te pui vér'a sub unu pomu, e umbra, déca te pui érn'a, nu e. Érn'a nu e umbra, pentru ca n'are foi séu frundie. Umbr'a o face frundiete pomiloru.

4) Vér'a au pomii frundie.

Déca vine érn'a, frundiile arboriloru cadu, atunci mai vedemu in verfulu remureleloru numai muguri, din care se desvólta primavér'a frundie si flori.

5) Érn'a pomii au muguri.

Frundiile pomiloru sunt verdi. Printre frundie se vedu primavér'a flori rosi séu albe fórte frumóse.

6) Primavér'a unii pomi au flori.

Florile inse cadu fórte curendu de pe pomi, dar' in loculu loru remanu fructe

7) Vér'a unii pomi au fructe.

La o mésa deosebimu: fati'a, pulpítulu si pi-ciórele. Acestea le numímu parti ale mesei. La unu pomu deosebimu: radecina, trunchiu, ramuri, muguri, frundie, flori, fructe. Acestea asiadar' sunt parti ale pomului. Care sunt deci partile pomului? In totu timpulu le putemu vedea acestea la unu pomu! — Dar' cum? Asiadar' care sunt partile de capetenie ale unui pomu, pre care le vedemu in totu timpulu? — Care sunt partile, care le vedemu numai in óre care timpu la unu pomu?

Fructele pomiloru cá: merele, perele, prunele, visinele etc. se numescu póme. Si pomii, cari ne dau póme, se numescu pomi roditori.

De multe ori vedemu prin gradini si alti pomi precum: plopi, salci, frasini; acestia nu tacu póme, ei sunt pomi neroditori. Ei se sémena numai cá se tiena de adapostu la cei roditori, candu bate ventulu, cá se nu se scuture florile si fructele si pentru in-frumsetiare s. a.

Folosirea pómeloru.

Pomii cei roditori ne placu cu multu mai multu cá cei neroditori, pentru cá aceia ne dau si fructe. Fructele pomiloru sunt fórte bune. Copii se bucura candu au capetatu cate unu meru séu dóne si le manca cu mare gustu. Omenii mari inca le manca bucosu, pentru ca sunt fórte gustóse si recoritóre.

1) Noi mancamu pómele, pentru ca sunt gustóse si recoritóre.

D-dieu a lasatu se crésca pómele. Totu elu le-a datu acestu gustu. Voi ve bucuráti multu, candu ve dau parintii vostri mere, séu pere, séu ciresie.

Déca manci prea multu, te bolnavesci, totu asia déca vei mancá si póme multe. De aceea nu mancá nici odata póme prea multe!

Pómele sunt numai atunci bune si gustóse, candu sunt cópte. Ele nu se cocu tóte totu pe acelasi timp, mai antaiu se cocu ciresiele, visinile, dupa aceea unele pere, unele mere. Merele si perele, care se cocu mai de timpuriu, se dicu cá sunt veratice, cele care se cocu mai tardiu, se dicu tomnatice.

2) Pómele nu se cocu tóte totu pe acelasi timpu.

Acést'a intogmire intielépta a orenduitu totu bunulu D-dieu. Si óre pentru ce? De buna séma D-dieu a intogmitu acést'a cá pómele se se cóca in feliurite timpuri, cá noi se avemu fructe própsete in totu decursulu verei. Ce minunatu a intogmitu D-dieu si acést'a!

Unii copii nu voiescu se astepte pana se cocu pómele bine, ci le manca necópte. Pómele necópte inse nu sunt bune, n'au nici unu gustu, ba de multe ori te bolnavesci. Pómele necópte sunt unu adevratu veninu. Pómele necópte asiadar' sunt stricacióse. De aceea:

Nu mancati póme necópte!

Preste tóta vér'a avemu póme bune si gustóse, dar' de multe ori avemu si preste érna. Merele, perele se potu pastrá séu in stare cruda, séu uscate. Unele póme le mancamu in starea loru cum sunt, séu preparate in feliurite moduri.

Fructele sunt unu daru alu lui D-dieu, totu asia si pomii pre care crescú ele. Déca ai capetá dela tata-teu de nisce serbatori, se dicemu o peleria noua, si tu n'ai avea grija de ea, o-ai aruncá pe josu, nu o-ai scuturá de pravu, in scurtu timpu o-ai stricá de totu, dar' fapt'a ast'a de buna séma n'ar' placea parintelui teu. Déca primimu ceva dela cineva in daru si noi nu grijimu si nu pastramu acea, atunci nu mai suntemu placuti inaintea lui, pentru ca ne-am batutu jocu de daruln lui. Bunulu D-dieu ne-a daruitu o multime de pomi, care prin fructele loru ne desfata si ne folosescu in feliurite moduri. Cine i-ar' ciocartí séu coji, ori rupe si n'ar' griji asiadar' cá se póta cresce si rodí, acela si-ar' bate jocu de darulu lui D dieu si prin unmare ar' fi neplacutu inaintea lui.

Totu-déuna se grijimu bine de pomi!

c) Comparatiuni.

Merulu si pér'a.

a) *Asemenari*: 1) Si merulu si pér'a crescú pe pomi. 2) Si merulu si pér'a au simburi. 3) Si marulu si pér'a au unu gustu placutu. 4) Si merulu si pér'a se potu mancá séu in stare cruda, séu preparate.

b) *Neasemenari*: 1) Cele mai multe pere au forma conica, cá a unui turnu, merele sunt mai multu rotunde. 2) Perele sunt mai mustóse cá merele. 3) Perele au unu gustu cu multu mai dulce cá merele. 5) Cele mai multe pere se cocu inaintea mereloru. 5) Merele in starea cruda se potu pastrá mai multu cá perele.

Ciresiele si prunele.

a) *Asemenari*: 1) Si ciresiele si prunele crescú pe pomi. 2) Si ciresiele si prunele au unu simbure tare inlaontru. 3) Si ciresiele si prunele au colóre diferita. 4) Si ciresiele si prunele se manca asia cum sunt séu pregatite.

b) *Neasemenari*: 1) Prunele sunt mai mari cá ciresiele. 2) Prunele sunt cam lungaretie, ciresiele sunt mai multu rotunde. 3) Prunele nu sunt asia mustóse cá ciresiele. 4) Prunele se cocu mai tardiu cá ciresiele. 5) Prunele sunt mai de multe colori, ciresiele numai rosii.

2. Legumele.

Intre legume se numera: cép'a, usturoiulu, pe-tranjelulu, spánaculu, marariulu, fasolea, mazerea,

bobulu, linteă, cartofii, guliele, sfecele, morcovii, salat'a etc.

Varz'a: 1) Varz'a e de mai multe feliiuri. 2) Varz'a se s merna mai antaiu intr'unu stratu micu s u intr'unu patu caldu si de aci se sedesce in gradina. 3) Foile de varza cresc mari si se lipesc bine un'a de alt'a, asia ca forméza o capatina rotunda. Varz'a o mancamu preparata dulce s u inacrita.

Sialat'a: 1) Sialat'a e unu feliu de varza mai mica. 2) Unu feliu de sialata se face cu capatina c  varz'a. 3) Ea se manca preparata pr speru. 4) Sialat'a e mai multa la finitul primaverei.

Mazarea: 1) Mazarea se s merna in renduri. 2) Unu feliu de mazare cresce in susu pe araci, alta remane ol ga. 3) Mazarea face flóre albe. 4) Din flori se desvólta pastai, in care cresc bobele de mazare. 5) Ea se pregatesce s u in pastai candu e cruda, s u in b be candu e c pta.

Bobulu: 1) Bobulu se s merna in renduri c  si mazarea. 2) Unu feliu de bobu se sue pe araci, altulu e ologu. 3) Bobulu inca cresce in pastai c  mazarea. 4) Se pregatesce s u coptu fara pastai, s u necoptu in pastai.

C p'a: 1) C p'a se s merna din arbagicu. 2) Din arbagicu cresce in pamentu capatin'a,  r' in susu foile. 3) C p'a are unu gustu usturatoriu. 4) Ea se intrebuintieza in feliurite mancari at tu cu foi pana e verde, c tu si cu capatina dupa ce se usca foile.

Cartofii: 1) Cartofii se s merna primaver'a. 2) Ei se s merna in cuiburi. 3) Dupa ce resaru se prăsiescu (sapa impregiuru). Pentru ce? 4) Cartofii au flori s u albe s u vinete. 5) Din acele flori esu nisce mere verdi si amare la gustu. 6) Noi inse nu mancamu acele mere, ci capatinele din pamentu. 7) Sunt mai multe feliiuri de cartofi, de v ra, de t mna, albe, vinete, etc. 8) Cartofii au forma si marime feliurita. 9) Cartofii se manca s u ferti s u copti s u amestecati cu alte mancari. 10) Din cartofi se prepara si rachiu. 11) Ei sunt unu nutrementu fórte bunu dobito coloru cu deosebire porciloru.

Nota: Cam in modulu acest'a va vorbi invetiatoriulu si despre alte feliiuri de legumi din gradiua...

Folosirea legumeloru.

Dela cartofi folosimu tubercul'a (radecin'a), totu asia dela ridichi, gullii, morcovi, pastranagi, chreanu etc.

1) Dela unele legumi folosimu tubercul'a.

Dela varza intrebuintiamu foile, totu asia dela sialata, sp nacu, macrisiu etc.

2) Dela unele legumi folosimu foile.

Dela mazare, fasole, bobu, crastaveti etc. folosimu fructele.

3) Dela unele legumi folosimu fructele.

Dela petrinjei folosimu si tubercul'a si foile, totu asia dela c pa, usturoiu, tielina etc.

4) Pe unele legumi le folosimu intregi.

Unele din legumi c  cartofii, varz'a, sialat'a, ridichea, crastavetii, ne dau singure mancare; altele c  petrinjeii, morcovii, tielin'a, c p'a, se punu numai in alte mancari spre a le dă nmu gustu placutu.

5) Unele legumi ne dau singure o mancare buna, altele numai amestecate in alte mancari spre a le dă unu gustu placutu.

3. Florile.

In gradina pre langa s u afara de pomi si legumi mai vedemu si o multime de flori.

a) Numirea loru.

Intre florile, care de ordinariu cresc in gradina se numera: rosele; flórea sórelui, georginele, coprinele, bojorii, tulipanii, schinteutiile, bosioculu, mager nulu, rosetele, zambilele, tamaiti'a, gar fele, ism'a, ferfeni etc.

b) Partile singuraticale ale floriloru.

Florile esu din muguri. Mugurii criniloru sunt verdi. Din muguri se desvólta unu bobocu rosu s u albu, din bobocu esu foile fl rei si mai tardiu e intréga flórea in florita. Déca ne uit mu la crinu cu deameruntulu, vedemu antaiu nisce foi verdi sub flóre imediatu, care se numesce potiru s u calice. Totu asia vedemu la: georgine, ferfeni etc.

1) La o flóre deosebimu calicele.

Dupa calice urméza indata la o rosa d. e. nisce foi rosi si albe, acelea se numescu corola. Corola la viorele e v nata, la flórea sórelui e galbina.

2) La o flóre deosebimu corola.

Tu cunosci flórea acést'a! — Asia e, e tulipanu; arata-mi potirulu si corola! Dupa corola vedemu mai multe fire cu pravu pe ele. (Vedeti aici! se arata), acestea se numescu stamini. Ori care flóre are stamini.

3) La o flóre deosebimu stamini.

In mijloculu staminiloru vedemu o alta parte a fl rei, vedeti firulu acestu grosu! elu se numesce pistilu.

4) La o flóre deosebimu pistilulu.

Nota: Spre a intelege copilulu bine lucrulu acest'a, este bine, că invetiatoriulu se aduca mai multe esemplare de feliurite flori in scóla, spre a le distinge si cun sca cu siguritate partile lor; său se faca excursiuni anume spre scopulu acest'a prin gradini s u pre campu cu scolarii, pentru ca ori ce lucru copilulu  lu cun sca mai bine déca  lu vede odata, decat déca  lu spu de sute de ori...

c) Comparatiuni.

Lucru naturalu, aceste exercitii voru avea locu numai atunci, candu florile, pre care va voi invetiatoriulu ale compar  cu elevii, le va avea inaintea ochiloru, si acést'a numai asia, va fi cu putintia, déca se va compar  de acele flori numai, care cresc totu pe acelasi timp d. e. viorele cu gioceii, rosele cu

garófele, georginele cu asteric'a etc. Punctele de manecare, care sunt de a se observá la comparare sunt: timpul, colórea, form'a, mirosulu, calicele, corol'a, numerulu staminiloru si pistilulu.

(Va urmá).

Istori'a Aritmeticei si principiile fundamentali la tractarea Aritmeticei in scól'a poporala.

(Disertatiune tienuta in adunarea generala a „Reuniunei invetiatoriloru români din Tiér'a Bârsei“ la 26 Aprile 1880 in Zernesti)
de

Dometiu Dogariu,

invetiatoriu la scól'a primara din Satulungu.

(Urmare).

D. Principiile fundamentale ale invetiamentului din Aritmetica.

Prin principiile fundamentale ale invetiamentului din aritmetic'a elementara intielegemu legile principale, pe cari se baséza propunerea acestui obiectu de invetiamentu. Aceste principii se referescu parte la calcululu verbalu, parte la calcululu in scrisu.

a) Principiile, cari considera unu metodu bunu din calcululu verbalu, sunt urmatóarele:

1. *Intuitiunea este bas'a fundamentala a fia-carui obiectu de invetiamentu din scól'a elementara, cu atátu mai multu insa la calculatiunea verbala.*

Prin intuitiune are de a-se castigá nunumai representatiunea numeriloru, ce se infaciosiéza in calculare, ci si singuraticele operatiuni trebuescu conduse totu prin cunoscintie intuitive. Cá mijlóce intuitive pentru infaciosiarea numeriloru potu servi unele din tabelele intuitive ale lui Pestalozzi, degetele dela mani, linióre, puncte, betisióre, bóne, bile de lemnu ori cuburi de lemnu. Deci, cá obiectele de intuitiune se aiba unu succesu indestulitoriu, invetiatoriulu se nu se folosésca de tóte odata, ci pe rendu; cáci altecum elevulu nu va fi atentu la cele ce i-se propunu, ci numai la obiectele, ce i-se infaciosiéza.

Candu viue a operá elevulu cu monedele, cu mesurile de lungime, de capacitate, de greutate etc., tóte acestea au de a i-se aretá in natura séu déca acést'a nu se póte, atunci prin unu desemnu pre tabla. Adeca, la casu de a nu posiede invetiatoriulu unu metru *) pentru de a-lu aretá eleviloru in natura, atunci va fi necesitatu a-lu desemná pe tabl'a scólei, impartindu-lu in 10 parti egale, si prin acést'a 'i va fi usioru a aretá eleviloru intuitivu, ca 1 decimetru este a diecea parte dintr'unu metru. Totu asemenea va purcede si la aretarea centimetrului. La aretarea mesuriloru de pondu este consultu, cá invetiatoriulu se introduca pe elevi si in cunóscerea cumpeniloru.

2. *Lucrulu celu mai greu la calcululu verbalu este tienerea in memoria a numeriloru.*

Spre sfársitulu acest'a este bine, cá se se scrie numerii pe tabla, (déca tem'a din cestiune nu se afla

*) La fiecare primaria se afla mesurile metrice. R. S. R.

in manualulu din man'a elevului). Deci invetiatoriulu, cá se dedeie pe elevi la atentiune si cá se le usiureze inaintarea in cuprinderea numeriloru, are se spuna tem'a numai odata si se accentueze cuvintele, cari arata numeri; déca elu totusi e cu óre cari scolari in dubietate, atunci lasa de a-se repetá tem'a inca de vr'o cati-va scolari mai buni.

3. *Temele de calculatu se fia ordinate dupa gradele de desvoltare ale eleviloru, asia ca ele se urmeze tot-déun'a un'a din alt'a intr'unu modu geneticu.*

Invetiatoriulu se stea la fia-care gradu de numeri pana atunci, pana candu toti scolarii (séu partea cea mai mare) sunt in stare a resolví temele cu cea mai mare disteritate. La fia-care gradu urmatoriu au de a-se luá cele premerse cu cele nóua in legatura, facundu-se preste totu repetitiuni astfeliu, cá scolariulu in purcederea lui se nu se suferu nici o difi-cultate.

Alegerea temelor de exercitare n'are se fia totu cu numeri curafi, cáci aceste numai obosescu memori'a eleviloru fara nici unu resultatu, ci dupa ce elevulu a invetiatu odata regulele cum are se calculeze cu numeri, i se dau teme aplicate la obiectele cunoscute elevului, luate din cerculu de intuitiune alu loru.

La fia-care cercu de intuitiune au de a-se exercitá teme cu frangeri, cáci pracs'a si esperienti'a a doveditu, ca acestea nu numai ca nu trecu preste gradulu de desvoltare alu eleviloru, ci din contra atari teme agerescu cu multu mai iute capacitatea loru. Asia d. e ajungendu invetiatoriulu cu elevii la numerulu 6, aci nu va simti elevulu nici o greutate a aflá catu este jumătate din 6 mere, ori a treia parte din 6 mere, ori a sies'a parte din 6 mere. Astfeliu de frangeri trebuescu luate preste totu, cá la timpul, candu va veni acolo, unde se opereze cu ele, se nu sim a nici unu obstaculu.

4. *Siguritatea si esactitatea in calculare este din tóte mai de preferitu chiar si decatu intiél'a.*

Invetiatoriulu va fi totu-déun'a atentu, cá se nu puna mai mare ponderositate pe desvoltarea unoru facultati ale elevului, negligandu cealalte, ci se va sili a-le desvoltá in armonia tóte de-odata. — Pentru de a pune elevului o basa sigura si esacta in calculare potu servi de minune asia numitele avantajii in calculatiunea verbala. Cu meritulu acestora nu se póte nimicu mesurá, cáci aci elevulu 'si afla campulu celu mai liberu de a-si agerí facultatea cugetatóre, resolvindu temele catu se póte in mai multe moduri. Voiu luá deci o tema, pe carea o voiu resolví in atâtea moduri, in câte ea numai se póte. Se dicemu ca tem'a ar' suná asia: Maria cumpera 12 metri de panza; câtu da ea pentru aceea panza, déca unu metru costa 85 cr.?

a) Mod.: 85 cr. sunt 50 cr. = $\frac{1}{2}$ fl. + 25 cr. = $\frac{1}{4}$ fl. + 1 bancutia (firfirica, pitiula).

- Asia: 12 m. à $\frac{1}{2}$ fl. facu $12\frac{1}{2}$ fl. = 6 fl.
 + 12 m. à $\frac{1}{4}$ fl. facu $12\frac{1}{4}$ fl. = 3 fl.
 + 12 m. à 1 bancutie = 12 b. séu 1 fl. 20 cr.,
 cari la olalta dau suma de 10 fl. 20 cr.
- b) Mod.: 85 cr. facu 1 fl. tara 15 cr.
 Asia: 12 m à 1 fl. = 12 fl. si déca scótemu din
 acestia 12×15 cr. (= 12×10 cr. + 12×5 cr.)
 = 180 cr. mai remanu 10 fl. 20 cr.
- c) Mod.: 12 m. sunt 10 m. + 2 m.
 Asia: 10 m. à 85 cr. facu 10×85 cr. = 850 cr.
 séu 8 fl. 85 cr. langa cari mai adaogendu inca
 170 cr. séu 1 fl. 70 cr., pretiulu la 2 m. — facu
 cu totulu 10 fl. 20 cr.
- d) Mod.: 85 cr. sunt 8 bancutie si 5 cr.
 Asia: 12 m. à 8 bancutie facu 12×8 b. (= $10 \times$
 8 b. + 2×8 b.) = 96 bancutie séu 9 fl. 60 cr.
 langa cari, déca mai adaugemu inca 12×5 cr.
 dau sum'a de 10 fl. 20 cr.
- e) Mod.: 12 metri voru costá de 12 ori câte 85 cr.
 (Aci desfacu pe 12 in doi factori si anume: 3×4
 séu 2×6 , apoi multiplicamu pe 85 cr. cu unulu
 din acesti factori, si poductulu aflatu cu celalaltu
 factoru).
 Asia. 85 cr. $\times 3 \times 4 = 255$ cr. $\times 4 \times 1020$ cr.
 adeca: 10 fl. 20. Séu: 85 cr. $\times 2 \times 6 = 1020$
 cr. adeca: 10 fl. 20 cr. etc. etc.

5. *Esercitiile în calcululu verbalu se nu fia numai eser-*
citii intuitive si cugetátore, ci se fia si exercitii limbistice.

Este cunoscutu, ca elevii, déca nu sunt deprinsi
 la respunsu, dau respunsulu numai pe jumetate. Deci
 invetiat. se se nezuiésca înca dela intrarea elevului
 in scóla a-lu deprinde cá se respunda tot-déun'a in
 diceri intregi, adeca elevulu se repeteze tot-déun'a
 intrebarea, càci numai atunci aritmetic'a 'si póte aflá
 adeverat'a ei insemnătate pedagogica in scóla ele-
 mentara.

Principiile pentru calcululu in scrisu sunt ur-
 matórele:

Principiulu 1.

Tóta calculatiunea se fia basata pe pricepere, se in-
demne, se atraga si se provóce la cugetare.

A calculá insemnéza a aflá din numeri cunoscuti
 alti numeri necunoscuti; asia dara calculatiunea este
 o cugetare despre numeri si raporturile dintre numeri.

Calculatiunea cu precepere se baséza mai antaiu
 pe cunóscerea si judecarea adeverata a raportului
 de lucru si de numeri, ce se cuprinde într'o tema,
 de unde resulta modulu dependintiei numerilor cautati
 dela cei dati, si ca de unde si prin ce operatiune se
 potu aflá numerii cautati. Fara de acést'a cunóscere
 adeverata si fara de o judecare seriósa nu este cu
 putintia de a-se face nici unu calculu formalu. Acést'a
 judecare, carea de altmintrelea fara de adeverata
 cunóscere este cu neputintia, face capulu lucrului
 in aritmetic'a elementara, si asia ea si trebuie se si
 premérgea fia-carei operatiuni astfeliu încátu se resulte:

care operatiune trebuie aplicata, aditiunea ori cele-
 lalte? De aceea nici ca se nu ne prea spargemu ca-
 pulu la primirea unei teme cu modulu, cum are de a
 se resolví, càci aceea are de a-se aflá de sine, déca
 scolarulu pricepe tem'a, ci avemu se privimu bine
 numai raporturile date. Déca scolarulu nu pricepe
 tem'a, atunci caus'a zace séu in necunóscerea raporturi-
 loru de lucru séu de numeru. Deci datorinti'a inve-
 tiatoriului este se delature pedecile, cercandu unde
 zace caus'a, in aceea séu in amendóue. Prin urmare
 mai inainte de a fi lasatu scolarulu la calcularea
 temei, trebuie se-i premérgea o petrundere intuitiva
 in deslegare, càci preceperea temei se are la calcu-
 larea ei, cá cauza la urmare.

Unu esemplu practic nu va lamurí mai bine,
 ce este de a se intielege sub relatiunea de lucru si
 de numeri dintr'o tema si cum are de a se esplicá.

Se presupunemu, ca tem'a ar' suná asia: Petru
 Petranjelu da imprumutu lui Grigore Morcovu 425 fl.
 pe unu anu de dile cu 12 procente. Cati fl. are se
 capete dara Petru Petranjelu dela Grigore Morcovu
 dupa espirarea terminului? —

Resolvirea acestei teme nu va fi cu putintia,
 déca elevulu nu scie ce insemnéza cuvintulu „pro-
 centu.“ Asia trebuie copilului esplicatu, si acést'a
 esplicare se numesce: esplicarea relatiunilor
 séu raporturilor de lucru, séu si analiza
 reala. Deci, esplicarea trebuie se se faca in cuvinte
 scurte si intr'unu modu cátu se póte mai simplu. d. e.
 Ómenii de multe ori sunt siliti a imprumutá bani
 dela altii. Pentru folosirea acelu bani platescu câte
 ceva. Aceea ce platesce pentru 100 fl. se numesce
 „procentu.“ Acum urméza analis'a numerilor, nu-
 mita analiza numerala. Invetiatoriulu face pe
 elevi a cunóscere, ca Grigore Morcovu, are se i dea lui
 Petru Petranjelu dupa unu anu de dile mai multi
 bani de cáti a fostu imprumutatu. — Negresitu mai
 multi, càci mai antaiu va dá sum'a de 425 fl. ce a
 fostu imprumutatu-o, apoi unu plus de 12 fl. la fia-
 care suta. Cate sute a imprumutatu, de atátea ori
 va dá si acestu plus.

Calculatiunea are se se faca mai antaiu verbalu
 apoi in scrisu, si prin conclusiuni simple. d. e. Petru
 Petranjelu are se capete odata 425 fl. si pentru fia-
 care suta câte 12 fl., va se dica de 4×12 fl. = 48 fl.
 adausi langa capitalulu de 425 fl., facu 425 fl. + 48
 fl., apoi inca procentele dela 25 fl. cari sunt $\frac{1}{4}$ din
 100 fl., facu érași $\frac{1}{4}$ din 12 fl., adeca 3 fl., adausi
 langa 473 fl. dau sum'a de 476 fl.

Avemu dara posturile: 425 fl.

+ 4×12 fl. = 48 „

+ $\frac{1}{4}$ din 12 fl. = 3 „

Sum'a: 476 fl.

Calculatiunea cu precepere se baséza alu doilea
 pe deplin'a infaciosiare verbala, ér' nu pe asia numita

proba, nici pre consunarea rezultatului din carte, căci altcum scolarul nu mai cugeta ce a lucratu, ci cauta neincetatu dupa aflarea facitului (rezultatului). Dreptu aceea invetiatoriulu se nu lase pe elevulu a calculá ceva, ce elu n'a întielesu mai înainte bine, pentru ca numai atunci se póte luá scolarul la dare de séma, pentru ce a lucratu asia si nu altcum. De aci resulta, ca elevulu se lucre tot-déun'a cu cunoscintia, căci unu lucru fara cunoscintia este unu mehanismu orbu.

Principiulu 2.

Numai din intuitiune resulta intipuire chiare despre numeru, despre raportulu si operatiunea numerului.

Principiulu celu mai fundamentalu in metodulu elementaru alu instruirei din aritmetica este intuitiunea, pentru ca prin intuitiune se castiga nu numai primele intipuire despre numeru, dar' chiar si raporturile dintre numeri si relatiunile cu numeri. Astadi nu se mai concede a esistá in fruntea aritmeticeii elementare concepte generale, reguli si legi, dupa cari se purcéda elevulu, căci acestea nu folosescu nimicu la priceperea casurilor speciali, dar' cu tóte acestea regulele nu trebuiesc eschise cu totulu din scóla, căci si ele, aplicate la timpulu si loculu loru si intr'unu modu adeveratu, folosescu fórte multu. Deci scolarii trebuiesc se invetie tot-déun'a a cunosce, a tractá si a judecá numai specialitati. Ei singuri trebuiesc cá se afle operatiunea si cele mai simple cai, ce duc la deslegarea temeloru. La intuitiunea inchipuirilor de numeri, invetiatoriulu se nu se folosésca nici odata de cifre, ci de linii, cuburi, deórece prin acestea numai se póte mai bine infaciosiá multimea unitatiloru de numeri. De aceea voiu vorbí ceva si despre mijlócele intuitive. De mijlócele intuitive in regiunea numeriloru dela 1—10 se tienu de cele mai usitate: liniórele, punctele, cuburile; petricele. nucí, pere, mere, tablitie, carti, condeie, betisióre etc. Deci invetiatoriulu se nu se folosésca numai de unulu séu de dóue obiecte de intuitiune, ci de tóte acelea, cari potu face lucrulu intuitivu si potu duce siguru la scopu, căci cu cátu voru fi obiectele de intuitiune mai diverse, cu atátu va fi si intuitiunea mai clara, instruirea mai vie si abstragerea numerilouu mai posibila. La instruirea unitatiloru mai mari va legá invetiatoriulu câte 10 betisióre la olalta; totu asemenea si la aretarea suteloru. La fractiuni se va folosi érași de lucruri, cari sunt binecunoscute eleviloru. D. e. de mere, de pere, de betisióre, asemenea de lungi si de gróse, de fire de atia, de linii etc.

Mijlócele acestea de intuitiune numai atunci potu avé unu succesu indestulitoriu, candu invetiatoriulu operéza singuru cu ele si dupa aceea pune pe elevi a operá si densii. Deci dara invetiatoriulu se folosésca mijlócele, ce le are la dispositiune tot-déun'a intr'unu modu adeveratu si pe elevii cei mai debili

se-i lase a le privi mai indelungatu, decâtu pre cei mai ageri si mai destepti.

Principiulu 3.

Instruirea din aritmetica se fia practica, tienendu pururea la cele practice.

Cá calculatiunea se fia practica, invetiatoriulu se dea eleviloru numai astfeliu de teme de resoltitu, ce ocuru in viéti'a practica si se-i deprinda atát'a timpu pana le va castigá o siguritate si o desteritate deplina. Deci atátu temele, ce se dau eleviloru in scóla, cátu si cele ce se dau cá ocupatiune pe acasa, au se fia:

1. Luate din viéti'a practica si din cerculu de intuitiune alu scolariloru.

2. Totu-déun'a se fia amesurate puteriloru scolariloru, si se nu fia nici candu nici prea grele, nici prea usióre.

Regulile

Noi cunoscemu in scóla poporala numai unu calculu, si anume unu calculu cu cumpanire, cu precautiune, cu cugetare si cu precepere. Déca se intempla in sa cá, calcululu se fia rara intrebuintiarea mijlóceloru esterne, 'lu numimu calculu verbalu séu in capu, séu rationalu; ér' déca intrebuintiamu si mijlócele esterne, adeca cifrele, atunci 'lu numimu calculu cu cifre séu in scrisu.

Calculatiunea, cá ori si care alta operatiune, se baséza pe unele reguli anumite. Aceste reguli se referescu parte la calcululu verbalu, parte la calcululu in scrisu.

Regulile la calcululu verbalu sunt:

1) Calcululu verbalu este de a-se invetiá totu-déun'a in lagatura cu calcululu in scrisu, in sa asia, cá deprinderea lui se premérgea totu-déun'a calculu in scrisu

2) La calcululu verbalu se se ia in cosideratiune mai antaiu valórea interna, nu inse si infaciosiarea esterna a numeriloru prin cifre.

3) Deprinde bine pe scolari cu acele operatiuni si rezultate, ce vinu mai adesea inainte si nevoiesc-te a aduce o multime de operatiuni la mai pucine, unu siru de numeri la unu numeru mai micu, si numerii mai mari la mai mici.

4) Impreunéza sirulu operatiuniloru precedente din exercitiile limbistice si sprijinesce memori'a prin repetarea verbala a rezultateloru deja castigate. Unu esemplu practic ne va lamuri mai bine acést'a regula. D. e. Căta materia are se cumpere Virón'a pentru patru vestminte totu asemenea de mari, déca pentru unu vestmentu se ceru 3 m. 65 cm. Aci dicemu asia: de 4×3 m. = 12 m. si de 4×60 cm. = 240 cm. séu 2 m. 40 cm. langa 12 m. facu 14 m. 40 cm., apoi inca de 4×5 cm. = 20 cm. langa 14 m. 40 cm. facu cu totulu 14 m. 60 cm. etc.

5) Pronuncia fia-care tema numai odata, inse raru, tare, chiar, fara de a mai víri unele observatiuni

lamuritoare si accentueza séu marchéza cuvintele mai importante.

6) Invetiatoriulu se dedea pe elevi la linisce si presentia de spirit, ingrijésca, ca elevii justificandu-se despre cele aflate se se esprime intr'unu limbagiu corect si placutu; mai departe nu rabde nici o hodorogitura séu balbaitura, si nu concéda cá elevii se repeteze o esprésiune séu propositiune de doue ori séu de mai multe ori.

De aceste reguli pentru calcululu verbalu mai sunt de a se incopiá altele pentru calcululu in scrisu. Acestea ar' fi:

1. Scolarii numai atunci se destinga temele, dupa ce le-au priceputu si precugetatu bine, basandu-se pe puterea propria si folosindu-se de cele mai simple forme.

2. Totu ce scrie scolariulu se fie scrisu curatu si corect si s'o scie justificá.

3. Temele deslegate trebuescu controlate totu-déun'a cu deamenuntulu, afara de aceea se se convinga invetiatoriulu, ca óre scólarii le-au priceputu bine ori nu.

Acestea ar' fi pe scurtu principiile si regulele, pe cari se baséza metodulu aritmeticeii in scól'a poporala.

Este consultu acum, dupa ce am aretatu principiile si regulile instruirei din aritmetica, a aplicá si in praesa unele teme. Voiu luá deci pentru unu despartiamentu inferioru alu scólei poporale numerulu 12 si-lu voiu tractá astfelu, dupa cum are a-se predá eleviloru, ér' pentru unu despartiamentu superioru voiu tractá alte teme.

1. Compunerea si descompunerea numerulu (in dóue elemente) si in urm'a acestor'a adaugerea, subtragerea si diferinti'a.

.....	..	la masin'a de calculatu
.....
.....

Diece si doi, 1 diecime si 2 unimi; cele 2 unimi apartinu la diecimea a dóu'a. Diece si doi se numesce cu unu cuventu doisprediece si 'lu insemnamu cu cifrele 12.

Cifr'a 1 din stang'a insemnéza 1 diecime si cifr'a 2 din drépt'a 2 unimi. Amendóue la olalta facu asiadara 1 diecime si 2 unimi, $10+2$ séu 12.

.....	..
-------	----

a) Cum l'amu descompusu pe 12? (In $11+1$). Catu trebnie se mai punu langa 11 cá se am 12? Catu este $11+1$? $1+11$?

b) Catu este $12-1$?

c) Cu catu trece 12 preste 11? Cu catu este mai indereptu 11 decat 12? Catu este asiadara diferinti'a intre 11 si 12?

.....	..
-------	----

a) $12 = 9 + 1 + 2$ séu $9 + 3$. Catu mai trebue

se punemu langa 9, cá se avemu 12? ($1+2$ séu 3). Catu avemu 9 si cu 3? $9+1=10$, $10+2=12$.

b) Catu este $12-2$? si $10-1$? Catu este $12-2-1$? Catu este asiadara $12-3$? Cum iai 3 din 12? ($12-2=10$, si $10-1=9$. (Va urmá).

Apelu catra tóte damele romane.

Onorabile Dómne si Domnisióre!

Amabile Sorori!

Un'a dintre cele mai nobile misiuni ale secsulu nostru este aceea de a ajutá pre cei lipsiti si a mangaiá pre cei necajiti.

Din acést'a consideratiune manecandu, Damele romane din Gherl'a, intr'unindu-se la 11 Decembre an. tr. in siedinti'a plenara, au hotaritu infintiarea unui fondu, din care se se ajutore elevii mai lipsiti ai institutulu pedagogicu din Gherl'a, mai alesu in tempulu candu acesti'a sunt atacati de morburi. — Inceputulu la infintiarea acestui fondu s'au hotaritu a se pune prin arangiarea unei loterie de manufacture ale dameloru romane de pretutindenea.

Vocea lipsei si a neputintei fratiloru nostri, — cari adesc-ori nu au nici pane uscata pentru de a-si aliná fómee, ér' atacati de morburi nu au cu ce se lecuí, — vorbesce destulu de elocinte la inim'a fiacerei'a dintre D-vóstre; si pentru aceea speramu, cá nici un'a nu ne veti denegá sucursulu de lipsa la acést'a intreprindere a nóstra, care tientesce la alinarea lipsei si stergerea lacrimeloru.

In acést'a firma sperantia ne adresamu la simtiulu de compatimire alu D-vóstre cu rugarea, se binevoiti a face ceva lucru de mana si acél'a a ni-lu trimite pana la serbatorile s. pasci, pentru de-alu pune intre obiectele de sortire.

Ne veti deobligá prea multu, déca si pana atunci veti binevoí a ne avisá despre incuviintiarea cererei nóstre si luarea in lucrare a cutarei manufacture in scopulu indicatu.

Corespondintiele in acést'a privintia sunt a se trimite la adres'a V.-presidentei *Ludovic'a Borgovanu n. Antonu*, — ér' obiectele de sortire la adres'a manipulantei *Mari'a G. Popu*.

Gherl'a, in 1 Ianuariu 1881.

Mari'a L. Barcianu m. p.
presidenta.

Anni'a C. Popu m. p.
secretara.

Ludovic'a Borgovanu n. Antonu m. p.
v.-presidenta si comptabila.

Mari'a C. Popu m. p.
manipulanta.

Elen'a Biltiu m. p.
casara.

Varietati.

Starea scóleloru in Dobrogea. Sub guvernulu romanu nou'a provincia Dobrogea continua a inaintá cu pasi siguri pe calea civilisatiunei. In privinti'a acésta »Romani'a Transdunaréna« scrie urmatórele: »In actiunea generala civilisatóre a statutului romanu avemu de notatu, pe antai'a linia, cladirile scóleloru rurale si urbane. Aprópe o suta scóle, in mijloculu unei populatiuni dobrogene de 160,000 locuitori, functionéza regulatu si respandescu lumin'a loru in sinulu familielor. Astfelu cá astadi posedemu la 1600 suflete o scóla, o proportiune, ce nu se gasesce nici intr'unu statu alu Europei civilisate.«

Domnulu Dr. Vasile Glodariu, profesoru la gimnasiulu romanu din Brasiovu, este numitu directoru si profesoru la gimnasiulu romanu din Bitoli'a in Macedoni'a. In ajunulu de a plecá la nou'a patria, D-lu Glodariu 'si ia remasu bunu dela amici, cunoscuti si discipuli. Din parte-ne i dorimu caletoria fericita si succesu bunu pe nou'a cariera!

Statistic'a diareloru in Ungari'a. In anulu 1881 aparu 356 diare magiare (façia cu 367 in anulu trecut), intre cari 168 in Pesta si 188 in alte 77 orasie (façia cu 188 in Pest'a si 179 in alte 77 orasie in anulu 1880); 120 diare germane (façia cu 114 in anulu 1880); 56 diare slave (façia cu 61 in anulu 1880); 20 diare romane (façia cu 16 in anulu 1880); 3 italiene, 1 evreiescu, 1 francezu. La olalta cu cele magiare 558.

Reuniunea femeiloru romane din Brasiovu si-a tinutu adunarea generala la 15/27 Junuariu a. c. Din raportulu comitetului se vede, ca »Reuniunea subventionéza 1. Scól'a de fetitie din Brasiovu cu sum'a anuala de 800 fl; 2. Scól'a de fetitie din Blasiu cu sum'a anuala de 400 fl; 3. Scól'a de fetitie din Sibiu cu sum'a anuala de 300 fl; 4. Scól'a de fetitie din Campeni cu sum'a anuala de 60 fl; astfelu subventionile tóte facu sum'a de 1560 fl. — Conspectulu despre starea cassei ne arata, ca averea intréga a »Reuniunei« este astadi de fl. 37.533,77, cu 417 fl. 90 kr. mai multu decat in anulu trecut.

Date statistice. Dupa conscriptiunea din urma Vien'a are 1,200.000 locuitori, Budapest'a 365.500, Clusiulu 30.000, Brasiovulu 29.716, Sibiuulu 19.684, Osiorheiuulu dela Muresiu 12.816, Sighisior'a 8789, Bistriti'a 8030, Alb'a Juli'a 7342, Mediasiuulu 6500, Desiuulu 6259, Sebesiuulu 6140, Oresti'a 5425, Sangeorgiuulu secuiescu 5380, Agnit'a 3166, Téc'a 2037.

Aradulu 37.240, Cernautii 47.000, Prag'a 159.209, Londr'a 3.700.000, Liverpool 549.000. Birmingham 400.000, Manchester 364.000 locuitori. (Va urm'a).

Bibliografi'a.

Anunciu. P. T. Domni abonenti la opulu »Resbelulu orientalu« de prof. Dr. A. P. Alexi si prof. M. Popu potu capetá brosiurele dela X—XV dela redactiunea »Scólei Romane«, unde se afla in depositu pre langa pretiulu de 2 fl. v. a. de esemplariu, Naseudu, 1-a Marte 1881. M. P.

Legea de pensiune pentru invetiatorii poporali din Ungari'a, dimpreuna cu ordinatiunile ministeriale publicate in urma.

Pretiulu unui esemplaru brosiuratu 20 cr.

Trimisu prin posta sub banda crucisia 22 cr.

Dela 10 esemplare unulu rabatu.

Editur'a »Scólei Romane« in Naseudu (Nassod Transilvani'a), unde sunt a se face comande.

Insciintiare.

Conformu decisiunei adunarei generale din a. tr. si a siedintiei comitetului din 17 Octobre a. c. p. 3 subsemnatulu comitetu escrie unu premiu de 3 (trei) napoleoni in aur, donati de membrulu reuniunei Ioanu Dorc'a, directoru alu scólei capitale rom. ort. res. din Satulungu, pentru cea mai buna gramatica romana, menita pentru elevii scólei poporale.

Opulu acest'a de gramatic'a romana are se fie:

- lucratu dupa sistemulu analiticu sinteticu si adoptatu pentru a se puté dá in man'a eleviloru;
- se contiena celu multu 4—5 cóle de tipariu in octavu micu;
- ortografi'a cu semne.

Manuscrisulu se se inainteze comitetului pana la 1 Augustu 1881; éra numele autorului se fia alaturatu intr'unu plicu sigilatu.

Brasiovu, 30 Decembre 1880.

Comitetulu reuniunei invetiatoriloru rom. ort. res. din tier'a Bârsei.

St. Josifu
presiedinte.

J. Aronu
secr.

„Prim'a societate actionara pentru esplotarea productelor silvanale in Naseudu.“

Prim'a adunare generala ordinara va avé locu la 27 Martisoru a. c. stilulu nou la órele 10 din di in Naseudu.

Ordinea dilei: raportulu directiunei; supracensurarea socoteleloru si statorirea bilantiului si a profitului curatu; alegerea consiliului de supraveghiare; pertractarea propuneriloru directiunei.

Domnii actionari se invita la adunarea acést'a cu observarea, ca aceia, cari nu potu participá in persóna, au dreptulu de a se represintá prin alti membri imputerniciti (§ 12 din statute).

Naseudu, 26 Fauru 1881.

Directiunea.